

Leven in Houwerzijl

Onderzoek naar de ervaren kwaliteit van de leefomgeving

Hanzehogeschool Groningen
University of Applied Sciences

Kenniscentrum
Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte

Hanzehogeschool Groningen
University of Applied Sciences

Kenniscentrum
Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte

Waarde(n)volle ruimte!

Leven in Houwerzijl

Onderzoek naar de ervaren kwaliteit van de leefomgeving

In opdracht van
Gemeente De Marne en Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl
Hanzehogeschool Groningen
Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*
Drs. Olga Buiten en drs. Jannie Rozema
Januari 2011

Samenvatting

In het najaar van 2010 is door het Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte* (Hanzehogeschool Groningen) onderzoek gedaan naar de leefomgeving van het dorp Houwerzijl. Opdrachtgever voor het onderzoek was de gemeente De Marne en direct belanghebbende bij het onderzoek is de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl. De Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl heeft het voornemen om een dorpsvisie voor Houwerzijl op te stellen. Hiervoor is het nodig om de mening van de inwoners over de leefomgeving van Houwerzijl te kennen. De onderzoeksvraag voor dit onderzoek luidt:

Welke waardering geven inwoners van Houwerzijl aan hun leefomgeving?

Hierbij gaat het om waardering voor vijf aspecten van de leefomgeving:

1. het wonen;
2. zelfredzaamheid;
3. sociale relaties;
4. werk;
5. veiligheid.

In oktober 2010 hebben 133 inwoners van Houwerzijl mee gedaan aan een schriftelijke vragenlijst, dat is een respons van 58%. De respondenten zijn representatief qua persoonskenmerken (geslacht en leeftijd) voor alle inwoners van Houwerzijl. Ook hebben acht kinderen tussen 6-12 jaar hun schriftelijke mening over Houwerzijl gegeven en die voorzien van een tekening. Als vervolg op de vragenlijst zijn in november 2010 32 inwoners mondeling geïnterviewd. De interviews zijn gehouden en uitgewerkt door vier studenten van de Hanzehogeschool Groningen. De resultaten uit deze interviews komen overeen met de gegevens van de schriftelijk afgenomen vragenlijst. De interviewresultaten worden in aparte rapporten beschreven.

Uit het onderzoek komt Houwerzijl naar voren als een prettige plek om te wonen voor mensen met heel verschillende achtergronden en opvattingen. Dit zijn de belangrijkste waarderungen:

1. Inwoners van Houwerzijl waarderen de rust en de ruimte van het dorp. Dat is naast de prijs van de woning het belangrijkste motief om in Houwerzijl te wonen. De inwoners van Houwerzijl zijn tevreden over hun woning. De helft van de inwoners voelt zich (enigszins) een *echte Houwerzielster*. Kinderen vinden Houwerzijl een rustig en saai dorp, zij zijn blij met de jaarlijkse evenementen zoals het Sinterklaasfeest. Jonge mensen (tot 30 jaar) hebben een sterke wens om te verhuizen (78%). Hierdoor zal Houwerzijl verder ontgroenen en vergrijzen. Momenteel is 20% van de inwoners ouder dan 60 jaar.
2. De helft van de huidige inwoners willen voor de rest van hun leven in Houwerzijl blijven wonen. Naarmate men ouder wordt, wordt de wens om in het dorp te blijven wonen steeds sterker. Oudere mensen gaan ervan uit dat de (bestaande) onderlinge hulp het mogelijk maakt om zelfstandig te blijven wonen. 84% vindt het niet erg dat er geen winkelvoorziening in Houwerzijl is.
3. Inwoners hebben voldoende sociale relaties in en buiten Houwerzijl. 27% is kerkelijk actief. De helft van de inwoners vindt dat de verstandhouding tussen oude en nieuwe bewoners goed is, ook hebben zij goed contact met de burens (86%). Een kwart van de inwoners wil alleen wonen in Houwerzijl, ze hebben geen behoefte aan sociale contacten.
4. 60% van de inwoners is betaald werkzaam. Het werk bevindt zich gemiddeld op 29 kilometer afstand, de helft van de huishoudens beschikt over twee auto's. Bij de Kamer van Koophandel staan 48 ondernemingen in Houwerzijl geregistreerd. De Theefabriek wordt als inspirerend voorbeeld voor ondernemerschap gezien. In Houwerzijl zijn 22 potentiële ondernemers. Inwoners zien het liefst dat er alleen kleinschalige ondernemingen bijkomen. Bedrijvigheid is goed voor de naamsbekendheid van Houwerzijl, vindt 88% van de inwoners.
5. Inwoners voelen zich veilig in Houwerzijl, op straat en in hun eigen huis. Fietspaden en wandelpaden worden regelmatig gebruikt. Inwoners hebben geen last van geluid en hondenpoep. De helft van de inwoners vindt dat Houwerzijl verkeersveilig is. Met name jonge mensen (tot 20 jaar) vinden de schoolroutes veilig, oudere mensen (vanaf 30 jaar)

vinden ze minder veilig. 70% vindt dat er te hard wordt gereden in Houwerzijl. Driekwart van de mensen durft mensen aan te spreken op gedrag, dat hen ergert.

In de tabel staan de conclusies als (sterke) kwaliteiten van Houwerzijl in 2010:

Houwerzijl als <i>Leefomgeving</i>	kwaliteit
Wonen (woning en woonomgeving, overlast, afstand tot het werk)	++
Zelfredzaamheid (zelfzorg, hulp, informele zorg en formele zorg, voorzieningen)	++
Sociale relaties (de sociale netwerken in de omgeving, saamhorigheid)	+
Werk (economie, recreatie, ondernemerschap)	+
Veiligheid (sociale en fysieke veiligheid, verkeer, mobiliteit)	+

In het **algemeen** zijn inwoners van Houwerzijl tevreden over hun leefomgeving. De inwoners typeren hun dorp als een '*Lekker op jezelf*'-dorp en een '*Mooi wonen*'-dorp. Mensen wonen in Houwerzijl om de rust en de ruimte, die willen ze ook graag behouden.

De resultaten uit het inwonersonderzoek zijn waardevol voor het opstellen van een dorpsvisie voor Houwerzijl. Op 10 december 2010 zijn de onderzoeksresultaten aan de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl en (40) bewoners van Houwerzijl gepresenteerd. De conclusies konden op instemming rekenen van de aanwezigen en gaven geen aanleiding voor verdere aanvulling of nuancering.

Bij deze onderzoeksrapportage horen adviezen, beschreven in het rapport *Samen mooi wonen in Houwerzijl. Advies voor Houwerzijl 2025* (Rozema & Buiter, 2011). Deze adviezen zijn bedoeld als ondersteuning voor het tot stand brengen van de dorpsvisie *Houwerzijl 2025*.

Voorwoord

We willen graag de volgende personen bedanken voor de ondersteuning en uitvoering van het inwonersonderzoek:

- De inwoners van Houwerzijl en het buitengebied, die het de moeite waard vonden om de vragenlijst uitgebreid in te vullen. Heel hartelijk bedankt!
- Het bestuur van de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl, met name mevrouw Nathalie Pakvis en mevrouw Hanneke Lagerberg, die ons diverse keren in Houwerzijl gastvrij onthaalden en ons voorzagen van belangrijke informatie en documenten.
- De tekeningen op de voorkant van dit rapport zijn van Erwin en Jaika, zij wonnen een prijs met de tekenwedstrijd. Erwin tekende De Theefabriek in de Hoofdstraat en Jaika tekende het dorp als ontmoetingsplek met veel activiteiten. Leuk dat jullie meededen!
- De studenten van de Hanzehogeschool die de gegevens in het statistisch programma SPSS invoerden. Ruel Eppink, Corien Kingma, Tineke Kingma en Rachel Hiemstra: bedankt! Tegelijkertijd met dit onderzoek voerden deze studenten in Houwerzijl een eigen interviewonderzoek uit naar zelfredzaamheid, zorgzaamheid, ondernemerschap en bindingen in Houwerzijl. Over deze onderzoeken wordt apart gerapporteerd.

Groningen, januari 2011

Inhoud	pagina
1. Leefomgeving van Houwerzijl	11
1.1 Houwerzijl	
1.2 Waardering van Houwerzijl	
1.3 Leeswijzer	
2. Methode van onderzoek	17
2.1 Vragenlijst <i>Leefbaarheid Houwerzijl 2010</i> en kindervragenlijst	
2.2 Respondenten	
2.3 Gegevensverwerving	
3. Resultaten	23
3.1 Waardering Leefomgeving van Houwerzijl	
3.2 Het wonen	
3.3 Verkeer	
3.4 Veiligheid	
3.5 Voorzieningen	
3.6 Zorg	
3.7 Sociale omgeving	
3.8 Bedrijvigheid	
3.9 Evenementen	
3.10 Identiteit van Houwerzijl	
3.11 Ideeën	
4. Conclusie en discussie	39
4.1 Conclusie	
4.2 Discussie	
Bronnen	44

Bijlagen

- Bijlage 1. Vragenlijst *Leefbaarheid Houwerzijl 2010*
- Bijlage 2. Vragenlijst voor kinderen van 6 – 12 jaar
- Bijlage 3. Nieuwsbrief 1 en 2
- Bijlage 4. Frequentieoverzichten van alle vragen uit de vragenlijst
- Bijlage 5. Frequentieoverzichten van alle vragen uit de kindervragenlijst
- Bijlage 6. Kruistabellen
- Bijlage 7. Antwoorden op de open vragen
- Bijlage 8. Resultaten bewonersbijeenkomst 10 december 2010

Bijlagen zijn apart gebundeld.

1. Leven in Houwerzijl

1.1 Houwerzijl

Houwerzijl is een klein dorp in de gemeente De Marne. Wie Houwerzijl via Google zoekt, krijgt 57.600 hits (in vergelijking met buurdorpen Zoutkamp 94.100 hits en Warfhuizen 37.000 hits). De naamsbekendheid van Houwerzijl is sinds 1990 vergroot door de aanwezigheid van museum De Theefabriek.

Vanaf 700 jaar na Christus wordt er gewoond op de wierden van Houwerzijl. Het dorp ligt op een prachtige plek in een open landschap met dijken en wierden. Boerderijen in de omgeving liggen op woonheuvels. In augustus 2010 telt het dorp met de buitengebieden 258 inwoners. De oorspronkelijke bewoners waren ooit Neder-Saksen vanachter de (huidige) oostgrens; tegenwoordig zijn het voornamelijk Groningers, Friezen en Randstedelingen die in Houwerzijl wonen. In een aantal gevallen leiden mensen een nomadisch bestaan, dan staat in Houwerzijl hun tweede huis. Leverde ooit de landbouw en visserij de belangrijkste middelen voor het bestaan op, nu zijn dat de dienstverleningssector en de pensioenfondsen.

Tot in de jaren '70 van de vorige eeuw was Houwerzijl een autonoom dorp met eigen voorzieningen – kerken, scholen, een kruidenierswinkel, een bakkerij, een slagerij, een warenhuis, een voetbalvereniging, een café, een molen, een kapsalon, een groente- en fruitkwekerij, een garage, etc.. Kortom alles wat men voor de dagelijkse levensbehoeften nodig had, kon men betrekken uit Houwerzijl zelf (Renkema, 1997). Genoemde voorzieningen zijn niet meer in het dorp. Nu is Houwerzijl een woondorp, waar men prettig woont om de rust en ruimte, mede mogelijk gemaakt door de toegenomen automobiliteit en de koel- en vrieskast. Er staan in Houwerzijl maar een paar huizen leeg of te koop.

Uit onderzoek van de Landelijke Vereniging van Kleine Kernen (2007, 2008) naar het voorzieningenniveau in kleine kernen, blijkt dat het ontbreken van voorzieningen vaak niet als problematisch wordt ervaren, zolang mensen mobiel zijn met auto of fiets. *“Als je er voor kiest om in een kleine kern te gaan wonen, dan weet je dat er weinig voorzieningen zijn. En dat je zult moeten reizen om iets te krijgen”*. Zodra mensen niet meer mobiel zijn, ze geïsoleerd raken en afhankelijk

worden van anderen, is de ervaren leefbaarheid lager. Mobiliteit is bij onderzoek naar de leefomgeving daarom een belangrijk thema.

De genoemde termen ‘autonoom dorp’ en ‘woondorp’ komen voort uit de onderzoeken van dr. Frans Thissen, Universiteit van Amsterdam. Volgens Thissen (2002) zijn inwoners in woondorpen minder op het dorp gericht en de lokale betrokkenheid is niet vanzelfsprekend.

Gemeenschapsinitiatieven stimuleren de sociale samenhang en het gevoel van trots op het dorp. Het gevolg hiervan is een positiever oordeel over de leefbaarheid van het dorp. Inwoners met lokale betrokkenheid en een goed sociaal netwerk vormen het sociale kapitaal van een dorp (Thissen, 2009).

Voor de komende tijd tot 2040 wacht Houwerzijl een nieuwe uitdaging: voor de gemeente De Marne is een bevolkingsdaling van 25% berekend met de daarbij behorende vergrijzing en ontgroening (Van Eikeren et al, 2010). Deze veranderende bevolkingssamenstelling doet zich voor in grote delen van Noord-Nederland en dus ook in de gemeente De Marne. Het zou dus kunnen, dat er in 2040 193 inwoners in Houwerzijl wonen, waarvan er 77 (40%) boven de 65 jaar zijn. Is zo’n dorp nog aantrekkelijk? Kunnen de mensen zich redden? Hebben de huizen nog wel waarde? Voor de gemiddelde dorpsbewoner anno 2011 is 2040 een ver-van-mijn-bed show. Hij of zij is vast geïnteresseerder in de nabijgelegen toekomst van zichzelf en van zijn woning. Maar de gemeente De Marne draagt een zwaardere verantwoordelijkheid voor de leefomgeving van haar burgers. De gemeente heeft het onderwerp ‘krimp’ en ‘burgerparticipatie’ nadrukkelijk op de agenda gezet. Dat levert de achtergrond op voor het leefbaarheidsonderzoek in Houwerzijl.

1.2 Waardering van Houwerzijl

De gemeente De Marne gaat uit van bevolkingsprognoses, waarin het inwoneraantal tot 2040 terugloopt met 25%. Daarmee ziet de gemeente zich voor de uitdaging geplaatst om met de huidige inwoners van haar 21 dorpen en kernen de krachten en kwaliteiten te mobiliseren. In het kader daarvan heeft de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl op zich genomen om in 2011 een dorpsvisie voor Houwerzijl op te stellen. Met een dorpsvisie kan men toekomstplannen maken.

“Een dorpsvisie is een plan voor het dorp voor de middellange termijn: een rode draad voor het bestuur van dorpsbelangen, dat aangeeft wat er leeft in het dorp, en waarmee de dorpsbelangenorganisatie zich bezig zou moeten houden op het gebied van leefbaarheid. Alle wensen en ideeën vanuit de dorpsbewoners en dorpsorganisaties worden op papier gezet. Iedereen wordt uitgenodigd om mee te doen. Het verstevigt de band tussen het bestuur van dorpsbelangen en de dorpsbewoners” (www.groningerdorpen.nl).

Een dorpsvisie voor Houwerzijl kan de bewoners inspireren om kwaliteiten van het dorp te behouden en te ontwikkelen. Daarom is het een onmisbaar middel als de toekomst (schijnbaar) onder druk staat. Dorpsbewoners kunnen met elkaar maatregelen voorstellen om de kwaliteit van de leefomgeving te versterken. Die samenwerking creëert het draagvlak onder de inwoners en met de gemeente De Marne. Na de uitvoering van de maatregelen kunnen de dorpsbewoners evalueren of de maatregelen effectief waren¹.

Het voornemen van de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl wordt ondersteund door de gemeente De Marne, die graag ziet dat dorpen hun leef- en woonkwaliteiten benoemen en aangeven hoe zij die verder willen ontwikkelen en wat zij daarbij nodig hebben. De gemeente De Marne wil meer bewoners betrekken in het beleid en de uitvoering van maatregelen die de leefomgeving van de bewoners betreffen. Het maken van een dorpsvisie is een bottom up proces dat de kracht van het zelforganiserend vermogen laat zien. De gemeente wil dit proces faciliteren.

¹ Dit kan je zien als een ‘dorpsbeleidscyclus’:

- stap 1: het uitvoeren van grootschalig kwantitatief onderzoek onder de dorpsbewoners om te onderzoeken hoe zij hun leef- en woongevings ervaren;
- stap 2: op basis van deze resultaten het ontwikkelen van een dorpsvisie en het formuleren van maatregelen om de woon- en leefkwaliteit te versterken;
- stap 3: het uitvoeren van de maatregelen;
- stap 4: het evalueren van de uitvoering van de maatregelen en het bijstellen van visie, maatregelen en uitvoeringsplannen.

Om een dorpsvisie te kunnen opstellen is het nodig om te weten hoe de huidige bewoners van Houwerzijl de kwaliteit van hun leefomgeving van Houwerzijl ervaren en waarderen. De leefomgeving bestaat uit fysieke en sociale aspecten, zoals (fysiek) de woning, het groen en (sociaal) het relatienetwerk en de veiligheid (Thorborg, 2006). De kwaliteit van de leefomgeving is de waarde die inwoners geven aan al die aspecten. Voor het onderzoek naar de kwaliteit van de leefomgeving, kiezen we vijf gebieden: wonen, zelfredzaamheid, sociale relaties, werk en veiligheid.

De onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welke waardering geven inwoners van Houwerzijl aan hun leefomgeving?

Hierbij gaat het om de waardering voor de vijf aspecten van de leefomgeving:

- 1. het wonen;**
- 2. zelfredzaamheid;**
- 3. sociale relaties;**
- 4. werk;**
- 5. veiligheid.**

De waardering van de bewoners levert de diagnose op hoe Houwerzijl er anno 2010 voorstaat. Deze diagnose moet op bewonersbijeenkomsten voldoende gespreksstof opleveren en ideeën en plannen genereren voor de korte termijn en de lange termijn. Zo krijgt de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl voldoende input om de dorpsvisie te kunnen opstellen. Met het onderzoek uit 2010 en herhalingsonderzoeken kunnen de effecten van acties en plannen zichtbaar worden. Houwerzijl kan zich vanaf nu vergelijken met hoe het was in 2010².

² Houwerzijl heeft in 2001 ook een leefbaarheidonderzoek uitgevoerd. Hieraan hebben 55 huishoudens meegedaan. Trefwoorden die toen voor Houwerzijl werden gegeven, waren “rust en ruimte” en “een mooie en goedkope woning”. De verkeersveiligheid en het groen lieten te wensen over.

1.3. Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderzoek naar de leefomgeving is uitgevoerd. In hoofdstuk 3 worden de kenmerken en waarderingen van de inwoners beschreven en geanalyseerd. In hoofdstuk 4 worden conclusies uit het onderzoek getrokken. De bijlagen zijn samengevoegd in een aparte bundel bij dit rapport.

2. Methode van onderzoek

2.1 Vragenlijst *Leefbaarheid Houwerzijl 2010* en kindervragenlijst

Voor het inwonersonderzoek in Houwerzijl is een vragenlijst (bijlage 1) ontwikkeld, waarmee in het najaar van 2010 gegevens van inwoners van Houwerzijl zijn verzameld. De vragenlijst kan over een paar jaar opnieuw worden gebruikt, zodat Houwerzijl in latere jaren met de gegevens uit 2010 vergeleken kan worden. Hiermee is de vragenlijst ook een instrument om de waardering over de leefomgeving te monitoren.

De vragenlijst *Leefbaarheid Houwerzijl 2010* is door de onderzoeksgroep opgesteld. Hierbij is de vragenlijst gebruikt van het leefbaarheidonderzoek uit Westernieland (Rozema, 2010). Ten grondslag aan die vragenlijst lag de voorbeeldvragenlijst van de gemeente Opsterland. De gemeente Opsterland werkt met de methodiek Dorpsspiegel³ sinds 2002. De conceptvragenlijst is uitgebreid van feedback voorzien door bestuursleden van de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl; dit heeft geleid tot bijstellingen.

De vragenlijst heeft meerkeuzevragen in 11 categorieën: huishoudenkenmerken, wonen, verkeer, veiligheid, voorzieningen, zorg, sociale omgeving, bedrijvigheid, evenementen, identiteit en ideeën. De vragenlijst telt 42 vragen, waarvan alleen de vraag naar ideeën en suggesties een open vraag was. Een respondent heeft voor het volledig invullen van de vragenlijst zeker een kwartier nodig.

Voor de kinderen van 6 – 12 jaar is een korte vragenlijst (bijlage 2) toegevoegd met 12 vragen over schoolgang, vrijetijdsbesteding en wat leuk is in Houwerzijl. De kinderen konden hun ingevulde vragenlijst illustreren met een tekening op een bijgeleverd blanco A4-vel.

2.2 Respondenten

Houwerzijl telt 258 inwoners, waarvan 230 ouder dan 12 jaar (De Marne, 2010). In totaal hebben 133 inwoners van Houwerzijl de vragenlijst ingevuld. Het responspercentage is 58%.

³ De methodiek Dorpsspiegel wordt goed beschreven in *'Dorpsbewoners maken het dorp. Toolkit bewonersparticipatie platteland'* – onder redactie van R. Engbersen, M. Uytterlinde, S. van Arum en A. van der Kooy (2006). NIZW/LCO/Partoer/Prisma Brabant/Scoop.

Acht kinderen tussen 6 en 12 jaar hebben de kindervragenlijst ingevuld, dat waren vijf jongens en drie meisjes. De respons betreft de helft van de kinderen uit deze leeftijdsgroep. Drie kinderen maakten een tekening.

In deze paragraaf gaan we verder in op de respons van het leefbaarheidsonderzoek (n=133). De respondentengroep is een goede afspiegeling van de bevolking van Houwerzijl. De verdeling voor geslacht, leeftijdsopbouw en huishoudengrootte komen voor de respondentengroep en de bevolking van Houwerzijl goed overeen.

Ongeveer evenveel mannen als vrouwen hebben de vragenlijst ingevuld. De bevolking van Houwerzijl bestaat ook voor de helft uit mannen en vrouwen. In tabel 1 wordt dat weergegeven. Voor het kenmerk 'geslacht' is de respondentengroep representatief.

Geslacht	Respondentengroep	Houwerzijl (2010)
Man	71(54%)	124 (54%)
Vrouw	61 (46%)	106 (46%)
Totaal	132	230

Tabel 1. Geslacht in respondentengroep (n = 132, nr = 1) en in Houwerzijl; (nr = non respons)

Alle leeftijden van de respondenten zijn vertegenwoordigd, alleen de tachtigers ontbreken. De respondentengroep komt qua leeftijden overeen met de leeftijden van de inwoners in Houwerzijl. In tabel 2 wordt dit weergegeven.

Leeftijd	Respondentengroep	Houwerzijl (2010)
12 – 19 jaar	16 (12%)	33 (14%)
20 – 29 jaar	15 (12%)	22 (10%)
30 – 39 jaar	14 (11%)	19 (8%)
40 – 49 jaar	29(22%)	49 (21%)
50 – 59 jaar	29 (22%)	48 (21%)
60 – 69 jaar	22 (17%)	46 (20%)
70 – 79 jaar	5 (4%)	15 (7%)
Ouder dan 80 jaar	-	3 (1%)
Totaal	130	230

Tabel 2. Leeftijdsgroepen in respondentengroep (n = 130, nr = 3) en in Houwerzijl ouder dan 11 jaar (n=230)

Opvallend is dat de tweepersoonshuishoudens ondervertegenwoordigd zijn in de respondentengroep (tabel 3). In vergelijking met de gegevens van Houwerzijl (CBS, 2010) zijn de eenpersoonshuishoudens oververtegenwoordigd en de meerpersoonshuishoudens licht oververtegenwoordigd in de respondentengroep. De gemiddelde huishoudengrootte is 2.3 (CBS, 2010), door de vraagstelling is de huishoudengrootte in de respondentengroep niet te berekenen.

Huishoudengrootte	Respondentengroep	Houwerzijl (CBS, 2010)
Eenpersoonshuishouden	44 (34%)	25%
Tweepersoonshuishouden	50 (39%)	52%
Meerpersoonshuishouden	35 (27%)	23%
Totaal	129 respondenten	100 huishoudens

Tabel 3. Huishoudengrootte in respondentengroep (n = 129, nr = 4) en in Houwerzijl

Onder de respondenten is geïnventariseerd wat hun opleidingsniveau is (tabel 4). Van de respondenten hebben 49 (37%) een hogere opleiding, 41 respondenten (31%) heeft een Middelbare beroepsopleiding afgerond. Vrouwen zijn iets hoger opgeleid dan mannen. Er zijn geen gegevens van Houwerzijl om mee te vergelijken.

Opleidingsniveau	Totaal	Man	Vrouw
Lagere school	6 (5%)	6 (9%)	-
VMBO/LBO/MAVO	16 (12%)	7 (10%)	7 (15%)
HAVO	5 (4%)	3 (4%)	2 (3%)
VWO	6 (4%)	3 (4%)	3 (5%)
MBO	41(31%)	27 (38%)	14 (23%)
HBO / WO	49 (37%)	20 (28%)	29 (37%)
anders	9 (7%)	5 (7%)	4 (7%)
Totaal	132	71	61

Tabel 4. Opleidingsniveau in de respondentengroep (n = 132, nr = 1)

Van 130 respondenten is bekend hoe hun doordeweekse dag eruit ziet (tabel 5). Een vijfde van de respondenten heeft geen betaald werk (meer) en 59% heeft dat wel. In de vragenlijst is niet geïnventariseerd welk beroep in welke sector wordt uitgeoefend. Van Houwerzijl wordt gezegd, dat

er veel kunstenaars wonen. Er zijn geen cijfers voor de totale bevolking van Houwerzijl beschikbaar om mee te vergelijken.

Doordeweekse dag	
Werk buitenshuis	77 (59%)
Geen betaald werk	27 (21%)
School of studie	16 (12%)
Anders	10 (8%)
Totaal	130

Tabel 5. Verdeling naar activiteiten op een doordeweekse dag (n = 130, nr = 3)

De respondenten zijn goed verdeeld over hoe lang ze al wonen in Houwerzijl (tabel 6). Van de respondenten woont 54% 16 jaar of langer in Houwerzijl. De groepen respondenten die korter dan 16 jaar in Houwerzijl wonen, zijn evenredig vertegenwoordigd. Er zijn geen cijfers van Houwerzijl beschikbaar om mee te vergelijken.

In Houwerzijl hebben de meeste huishoudens twee inkomens (46%), een derde van de huishoudens heeft één inkomen (32%). Voor 21% van de respondenten komt het inkomen uit AOW, pensioen of een andere bron.

Woonduur in Houwerzijl	
Korter dan 1 jaar	9 (4%)
0 – 5 jaar	19 (14%)
6 – 10 jaar	21 (16%)
11 – 15 jaar	12 (9%)
16 jaar of langer	71 (54%)
Totaal	132

Tabel 6. Verdeling naar woonduur in Houwerzijl (n = 132, nr = 1)

2.3 Gegevensverwerking

De leefbaarheidscan is aangekondigd door middel van een nieuwsbrief van de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl. Deze is op papier verspreid in het dorp en via de website www.houwerzijl-online.nl. Half oktober 2010 zijn door de leden van de Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl vragenlijsten huis aan huis in Houwerzijl en het buitengebied afgegeven. Als er ook kinderen in de leeftijd 6 – 12 jaar woonden, werden kindervragenlijsten uitgereikt. Er werd bij overhandiging een mondelinge toelichting gegeven wat de bedoeling van het onderzoek was. Was men niet thuis, dan belandde de vragenlijst in de brievenbus. Bij de vragenlijst zat een retourenveloppe. De vragenlijst kon bij de bezorger worden geretourneerd of werd later opgehaald.

Na 14 dagen was het merendeel van de vragenlijsten geretourneerd. Op de vragenlijst was de mogelijkheid aangegeven tot het stellen van vragen via een emailadres en een telefoonnummer. Hiervan is geen gebruik gemaakt. Twee respondenten hebben veel persoonlijke vragen niet ingevuld, deze vragenlijsten zijn wel verwerkt voor de nog wel gegeven antwoorden. In bijlage 4 staan de frequentieoverzichten van alle vragen, in bijlage 5 die van de kindervragenlijst. In bijlage 6 staan de gebruikte kruistabellen weergegeven. In bijlage 7 worden de overzichten gegeven van de antwoorden op de open vragen. De volgorde van de vragen uit de vragenlijst is hierbij leidend.

3. Resultaten

3.1 Waardering leefomgeving van Houwerzijl

De respondenten hebben in rapportcijfers aangegeven hoe zij de kwaliteit van hun leefomgeving van Houwerzijl als totaal en voor vijf aspecten zien. De vijf aspecten zijn hun woning, de verkeerssituatie, de veiligheid, de sociale omgeving en de bedrijvigheid. In tabel 7 wordt het overzicht gegeven. De respondenten geven Houwerzijl het rapportcijfer 6.8 als totaalbeoordeling. De waardering van de respondenten loopt nogal uiteen. De modus en de mediaan zijn steeds hoger dan het gemiddelde.

	Cijfer (m)	Modus	Mediaan	Respondenten
Totaalbeoordeling Houwerzijl	6.81	8	7	124
<i>Aspect Leefomgeving:</i>				
1. De woning	7.68	8	8	126
2. De verkeerssituatie	5.52	6	6	130
3. De veiligheid	7.42	8	8	129
4. De sociale omgeving	5.99	6	6	129
5. De bedrijvigheid	5.85	7	6	123

Tabel 7. Waardering in gemiddelde rapportcijfers voor de kwaliteit van de leefomgeving (m=gemiddelde, modus = antwoord dat het meest voorkomt, mediaan = middelste antwoord van de waarnemingen); n tussen 123 en 130

Alle aspecten scoren een voldoende cijfer, behalve de verkeerssituatie. De totaalbeoordeling van Houwerzijl is afgerond een 7. In de volgende paragrafen worden de resultaten voor de vijf aspecten en Houwerzijl als dorp nader beschreven. Ook worden de waarderingen voor Voorzieningen, Zorg en Evenementen gegeven, voor deze onderdelen was geen rapportcijfer gevraagd.

Kinderen van 6 – 12 jaar geven evenveel leuke als minder leuke punten van Houwerzijl. Een paar voorbeelden: leuk is “ik ben blij dat het geen stad is”, “ik kan mooi wandelen richting Niekerk, kerkpad” en “paardenboerderij”. Minder leuk is “dat het speeltuintje is weggehaald”, “dat mama steeds roept dat ik niet op de weg mag komen door al het grote en snelle verkeer” en “ik heb niet veel vrienden, alleen van 4, 3, 2 en 1 jaar”. Kinderen geven aan dat er weinig is te doen in Houwerzijl, “heel soms zijn er leuke dingen als Sinterklaas en Sint Maarten”.

3.2 Het wonen

Bij het aspect Wonen gaat het om de waardering voor de woning en de woonomgeving. Er zijn vragen gesteld over vestigingsmotieven en over de kwaliteit van de woning. Ook eventuele verhuisintenties zijn geïnventariseerd. Zoals uit tabel 6 al bleek, woont meer dan de helft van de respondenten al 16 jaar of langer in Houwerzijl. De vestigingsmotieven (tabel 8) zijn met name *rust en ruimte* (43%) en *de prijs van de woning* (36%).

Vestigingsmotief in Houwerzijl	
Geboren	27 (21%)
Werk in de omgeving	28 (21%)
Grootte van de woning	24 (18%)
Ligging van de woning	37 (28%)
Kavelgrootte	28 (21%)
Prijs van de woning	47 (36%)
Rust en ruimte	56 (43%)
Familie en vrienden	22 (18%)
Sfeer en karakter van Houwerzijl	24 (18%)

Tabel 8. Vestigingsmotieven in Houwerzijl (n = 131, nr = 2)

Zoals te verwachten, wonen de meeste respondenten in een vrijstaande woning (62%). 15% van de respondenten woont in een twee-onder-een-kapwoning en 22% van de respondenten bewoont een boerderij. Deze boerderijen bevinden zich in de buitengebieden van Houwerzijl. De tevredenheid over aspecten van de woning is erg groot: Houwerzijl telt veel tevreden woningbezitters (tabel 9). Maar is ook ontevredenheid. Dit blijkt ook uit de percentages van tabel 9: energiekosten en staat van onderhoud scoren bij alle woningbezitters (relatief) het laagst. Met name bewoners van een twee-onder-een-kapwoning zijn minder tevreden over het onderhoud en de energiekosten. Ook bewoners van boerderijen zijn vaker ontevreden over hun energiekosten.

Veel woningbezitters hebben woningverbetering toegepast in de vorm van dubbele beglazing (66%) en dakisolatie (49%). Woningbezitters overwegen nog isolerende maatregelen voor dak (22%), vloer (13%) en spouwmuur (9%). Dit komt overeen met hun ontevredenheid over de energiekosten. 53%

van de respondenten geeft aan de subsidiemogelijkheden voor energiezuinige maatregelen niet te kennen. De helft van de woningen heeft een slaapkamer (47%) en sanitaire voorzieningen (75%) op de begane grond. Dit maakt deze woningen geschikt voor ouderen voor wie traplopen bezwaarlijk wordt. Een kwart van de respondenten overweegt om de woning drempelvrij te maken.

Tevredenheid over	Tevreden	Hoe belangrijk?	Belangrijk
Grootte van de woning	126 (96%)	Grootte van de woning	123 (95%)
Ligging van de woning	122 (94%)	Ligging van de woning	124 (95%)
Indeling van de woning	123 (95%)	Indeling van de woning	118 (91%)
Grootte van de tuin	113 (90%)	Grootte van de tuin	113 (87%)
Staat van onderhoud van de woning	102 (79%)	Staat van onderhoud van de woning	111 (93%)
Uitstraling van de woning	116 (89%)	Uitstraling van de woning	109 (85%)
De energiekosten	82 (63%)	De energiekosten	110 (85%)

Tabel 9. Tevredenheid over aspecten van de woning (n = 130, nr = 3)

De vraag naar de verhuisintenties van de respondenten toont aan dat de helft (49%) van de respondenten voor de rest van hun leven in Houwerzijl wil blijven wonen (tabel 10). Naarmate men ouder wordt, is de neiging om in Houwerzijl te blijven sterker. Van de 63 respondenten die willen verhuizen, zit 65% in de leeftijdscategorie tot 49 jaar. Op korte termijn willen alleen jonge mensen tot 29 jaar verhuizen. De verhuishwens betreft vooral een plaats buiten de gemeente De Marne.

Verhuisintentie?	
Nee, voor de rest van mijn leven in Houwerzijl	61 (49%)
Ja, binnenkort naar een ander dorp in De Marne	2 (2%)
Ja, binnenkort naar een plaats buiten De Marne	5 (4%)
Nee, maar ooit wel naar een ander dorp in De Marne	17 (14%)
Nee, maar ooit wel naar een plaats buiten De Marne	39 (32%)
Totaal	124 (100%)

Tabel 10. Verhuisintenties van respondenten (n = 124, nr = 9)

Als verhuisredenen worden verschillende zaken aangegeven (tabel 11). De drie belangrijkste redenen zijn de bereikbaarheid van de voorzieningen (29 keer genoemd), de slechte aansluiting met het openbaar vervoer (18 keer genoemd) en door het aanvaarden of hebben van werk elders (13 keer

genoemd). De respondenten tot 30 jaar geven met name deze drie redenen aan. Oudere respondenten noemen daarnaast ook woninggebonden redenen.

Verhuismotief uit Houwerzijl	
Werk elders	13 (20%)
Bereikbaarheid voorzieningen	29 (45%)
Slechte aansluiting OV	18 (28%)
Geen slaapkamer beneden	- (0%)
Geen badkamer beneden	- (0%)
De woning is te groot	5 (8%)
De woning is te klein	6 (9%)
Onderhoud van de woning te zwaar	12 (19%)
Onderhoud van de tuin te zwaar	8 (12%)
Kosten van onderhoud te hoog	3 (5%)
Liever een huurwoning	4 (6%)
Houwerzijl is te druk	5 (8%)
Houwerzijl te rustig	8 (12%)
Anders	33 (51%)

Tabel 11. Mogelijke verhuismotief van respondenten (n = 65)

De woning in Houwerzijl wordt hoog gewaardeerd met een 7.68 als gemiddelde (de spreiding loopt uiteen van een 4 naar een 10).

3.3 Verkeer

De verkeerssituatie in Houwerzijl krijgt van de respondenten het rapportcijfer 5.52 (met een spreiding van 1 tot 8). In deze beoordeling speelt waarschijnlijk de lage waardering mee voor het onderhoud van de wegen, de verkeersveiligheid van de schoolroutes en de kwaliteit van de trottoirs in het dorp. Overigens wordt door jonge mensen de schoolroutes wel als veilig ervaren. Vier kinderen uit de groep 6-12 jaar gaan in Groningen naar school. De andere vier 6-12 jarigen gaan naar school in Leens, Zoutkamp en Wehe-den Hoorn. Deze basisschoolleerlingen worden waarschijnlijk met de auto gebracht.

Er is een behoorlijke overeenstemming over het te hard rijden van het verkeer door Houwerzijl. Daarentegen geven vier 6-12 jarigen aan, dat het veilig is om op straat te spelen. Tabel 12 geeft een overzicht van de beoordeelde aspecten van verkeer en mobiliteit. Het gebruik van de aanwezige wandel- en fietspaden is goed. De oudere respondenten zouden graag meer fiets- en wandelpaden rondom Houwerzijl zien. Het was te verwachten, dat de bereikbaarheid van Houwerzijl met het openbaar vervoer niet positief gewaardeerd wordt. De 6 autoloze respondenten zijn (wellicht) van deze voorziening afhankelijk.

Verkeerssituatie en mobiliteit in Houwerzijl	Eens
Houwerzijl is verkeersveilig	66 (51%)
Er moeten meer fietspaden in en rond Houwerzijl komen	53 (45%)
Er moeten meer wandelpaden in en rond Houwerzijl komen	59 (51%)
De wegen naar Houwerzijl zijn goed onderhouden	48 (36%)
Er zijn genoeg parkeerplekken in Houwerzijl	77 (62%)
Houwerzijl is met het OV goed bereikbaar	17 (14%)
De openbare vervoersverbinding naar andere plaatsen in De Marne is goed	37 (32%)
Ik gebruik de fietspaden in en rondom Houwerzijl regelmatig	87 (74%)
Ik gebruik de wandelpaden in en rondom Houwerzijl regelmatig	90 (73%)
Er is voldoende straatverlichting in Houwerzijl	106 (85%)
De kwaliteit en begaanbaarheid van de trottoirs in Houwerzijl is goed	55 (45%)
De schoolroutes zijn veilig	34 (39%)
Er wordt te hard gereden in Houwerzijl	90 (74%)
Zwaar wegverkeer moet niet door Houwerzijl rijden	75 (60%)

Tabel 12. Waardering van verkeerssituatie in Houwerzijl (n varieert tussen 87 en 124).

De helft van de respondenten is in het bezit van twee auto's. CBS (2010) geeft aan dat er in Houwerzijl 110 auto's zijn, per huishouden is dat een gemiddelde van 1.3 auto. De gemiddelde afstand tot het werk is 29 kilometer; ter vergelijking: Groningen ligt op 25 kilometer afstand. De gemiddelde aangegeven afstand tot de supermarkt is bijna 8 kilometer. Zoutkamp, Leens en Ulrum liggen in een straal van 4 à 5 kilometer. De gemiddelde aangegeven afstand voor de middelbare school of opleidingsplaats is 21 kilometer. Er zijn 10 respondenten met een brommer of scooter.

Voor korte afstanden naar nabijgelegen dorpen gebruiken de meeste respondenten de auto (85%) en de fiets (66%).

3.4 Veiligheid

De veiligheid in Houwerzijl wordt beoordeeld met een 7.42 (met een spreiding van 1 naar 10). In tabel 13 worden de waarderingen van de respondenten weergegeven; opvallend is dat bijna iedereen zich op straat en in huis veilig voelt. Van geluidsoverlast is geen sprake. Niet iedereen vindt het speelveldje naast De Theefabriek geschikt voor kinderen om er te spelen, met name vrouwen vinden het onveiliger.

Veiligheid in Houwerzijl	Eens
Houwerzijl is een veilig dorp voor kinderen om in op te groeien	105 (86%)
Ik voel me veilig op straat	123 (95%)
Ik voel me veilig in huis	128 (99%)
Ik durf mensen aan te spreken io hun gedrag als ik me hieraan erger	93 (85%)
Er ligt teveel hondenpoep op straat	49 (43%)
Er is geluidsoverlast in Houwerzijl	22 (19%)
Het speelveldje naast De Theefabriek is veilig om te spelen	48 (59%)

Tabel 13. Waardering van de veiligheid in Houwerzijl (n varieert tussen 82 en 129).

3.5 Voorzieningen

In Houwerzijl zijn de bakker, de slager, de kruidenierszaak en de schoenmaker al lang niet meer aanwezig. Twee keer per week rijdt nog wel de SRV-wagen door Houwerzijl, maar deze heeft slechts 6 vaste klanten. In Houwerzijl is men eraan gewend geraakt dat men de dagelijkse boodschappen van elders betreft, 85% vindt het niet erg (tabel 14). Dat vinden ook de oudere leeftijdsgroepen. Internet helpt om bestellingen door te geven. Men mist ook geen kerk of sportvoorziening in Houwerzijl. Mensen die korter dan een jaar in Houwerzijl wonen, missen nog minder de basisvoorzieningen dan zij die er langer wonen.

Het wandelbosje wordt positief gewaardeerd, maar het ervoor gelegen speelveldje krijgt opnieuw een matig onthaal. Ook kinderen van 6-12 jaar vinden het bosje leuk, maar vinden het wel jammer

dat “het speeltuintje is weggehaald”. Aan de acht 6-12 jarigen is gevraagd hoe ze het vinden om in een ander dorp naar school te gaan. Drie kinderen geven aan dat ze het jammer vinden, dat Houwerzijl geen school heeft en dat ze daarom hun vriendjes op het dorp missen (die naar een andere school gaan). Na schooltijd speelt de helft van de 6-12 jarigen zowel met kinderen uit Houwerzijl als met klasgenootjes uit andere dorpen. Alle kinderen spelen dan in de buurt van hun huis, slechts een kind speelt in “de bosjes”.

Voorzieningen in Houwerzijl	Eens
Het is niet erg om boodschappen buiten Houwerzijl te doen	112 (85%)
Het is niet dat er geen praktijk van huisarts en tandarts in Houwerzijl zijn	120 (92%)
Het is jammer dat er geen sportvoorziening in Houwerzijl is	57 (49%)
Internet is goed voor een dorp zonder dagelijkse voorzieningen	114 (94%)
Het is prettig als thuiszorg vanuit het dorp zelf komt	48 (48%)
Het is jammer dat er geen kerkdiensten in Houwerzijl	35 (33%)
Het wandelbosje achter De Theefabriek is een aanwinst voor Houwerzijl	89 (75%)
Het speelveldje naast De Theefabriek is leuk voor kinderen	46 (48%)

Tabel 14. Waardering over (afwezige) voorzieningen in Houwerzijl (n varieert tussen 96 en 132).

Het aantal verenigingen in Houwerzijl is in aantal afgenomen, toch zijn de respondenten in veel verenigingsverbanden actief (tabel 15). 106 respondenten geven 126 verenigingen aan. Deze verenigingen bevinden zich voornamelijk buiten Houwerzijl. Drie 6-12 jarigen hebben de paardensport als hobby, o.a. bij boerderij Hollemaheerd. Een kind kan overal uit de voeten: zijn hobby is “praten”.

In welke vereniging	Actief
Een sportvereniging	23 (22%)
Een hobbyvereniging	15 (14%)
Een vrouwenvereniging	5 (5%)
Een culturele vereniging / stichting	19 (18%)
De school van mijn kinderen	12 (11%)
Het kerkelijk leven	29 (27%)
Een historische vereniging	6 (6%)
Anders	17 (16%)

Tabel 15. Respondenten actief in verenigingen (n = 106).

3.6 Zorg

Er is een aantal vragen gesteld over de zelfredzaamheid van inwoners en over het gebruik maken van zorg en hulpmiddelen. Er zijn (in 2010) slechts 7 respondenten in Houwerzijl, die zorgbehoevend zijn. Dat zijn niet alleen oudere mensen. Twee zorgbehoevende respondenten ontvangen daarom thuiszorg en één respondent ontvangt mantelzorg. Hulpmiddelen worden nauwelijks gebruikt: slechts drie respondenten gebruiken een rolstoel. Niemand maakt gebruik van thuisalarmering, één respondent zit in een telefooncirkel. Inwoners van Houwerzijl zijn in hoge mate zelfredzaam.

Ter ondersteuning van de zelfredzaamheid van inwoners van Houwerzijl kan burenhulp en vrijwilligerswerk worden gevraagd. 77 respondenten (61%) vraagt nooit om hulp aan buurt- of dorpsgenoten. Daar staan respondenten tegenover die dat wel doen voor boodschappen doen, kleine klusjes in huis en tuin en voor oppas. Respondenten uit alle leeftijdsgroepen vragen om hulp, mannen net zo goed als vrouwen. Het maakt ook niet uit of respondenten korter of langer in Houwerzijl wonen voor het vragen om hulp. De gegeven hulp wordt eerder beloond met een wederdienst dan met geld of een betaling in natura.

Slechts 44 inwoners (34%) uit Houwerzijl leveren geen hulp of zorg aan dorpsbewoners of familieleden. 52 respondenten (40%) geven hulp of zorg aan dorpsbewoners. 44 respondenten (34%) doen dat ook aan familieleden buiten Houwerzijl. Ook zijn er 16 respondenten (12%) die aan familie in Houwerzijl zorg en hulp verlenen. Respondenten in de leeftijd tussen 30 en 49 vragen vaker

om oppas. Tussen de 50 en 70 vraagt men vaker om boodschappen doen en als men de 70 is gepasseerd vaker om kleine klusjes in huis. In tabel 16 vatten we het geven en vragen om hulp samen.

Vragen om hulp voor		Geven van hulp aan	
Boodschappen doen	13 (10%)	Dorpsbewoners	52 (40%)
Kleine klusjes in huis	15 (12%)	Familieleden buiten Houwerzijl	44 (34%)
Klein tuinonderhoud	7 (6%)	Familieleden in Houwerzijl	16 (12%)
Oppas	25 (20%)		113 (87%)
Anders	13 (10%)		
Geen	77 (61%)	Geen	44 (34%)

Tabel 16. Geven en vragen om hulp (n varieert tussen 127 en 129)

De meeste respondenten (72%) hebben een huisarts uit Ulrum of Zoutkamp. De tandarts uit Ulrum heeft 42% van de respondenten als patiënt. Bewoners die langer dan 6 jaar in het dorp wonen en mensen met pensioen (zonder betaald werk) vinden het een prettig idee als de thuiszorg uit het dorp komt.

3.7 Sociale omgeving

De sociale omgeving van Houwerzijl wordt door de respondenten met een nipte voldoende gewaardeerd, namelijk een 5.99 (met een spreiding van 1 tot 9). De respondenten beantwoorden 12 stellingen over sociale aspecten van het wonen en leven in Houwerzijl. In tabel 17 worden de antwoorden getoond. De sociale contacten die men buiten en in het dorp heeft scoren positief en ook de verstandhouding met de burens is goed (88%). Meer dan de helft (60%) voelt zich verbonden met het dorp en de inwoners. Eenzelfde percentage voelt zich een echte Houwerzielster; dat zijn vaker mannen dan vrouwen, die vaak ook al langer dan 16 jaar in Houwerzijl wonen.

Uit de gegevens blijkt dat jonge mensen tot 30 jaar minder sociale contacten in het dorp hebben dan oudere respondenten. Ook zijn jongeren minder actief in het dorp waardoor zij sociale contacten missen.

Sociale omgeving	Eens
Ik voel me een echte Houwerzielster	70 (58%)
Ik voelde me goed ontvangen toen ik hier kwam wonen	86 (76%)
Ik heb voldoende sociale contacten in het dorp	99 (79%)
Ik heb voldoende sociale contacten buiten het dorp	113 (90%)
Ik voel me verbonden met het dorp en haar inwoners	72 (60%)
Ik vind saamhorigheid belangrijk	99 (81%)
Sociale controle is sterk aanwezig in het dorp	62 (55%)
Ik vind sociale controle prettig	68 (58%)
De verstandhouding tussen oude en nieuwe bewoners is goed	66 (63%)
De verstandhouding tussen mij en mijn burens is goed	113 (88%)
Ik wil alleen in Houwerzijl wonen, ik heb geen behoefte aan contacten	36 (30%)
Door actief te zijn in het dorp, heb ik veel contacten	34 (31%)

Tabel 17. Waardering van de sociale omgeving in Houwerzijl (n varieert tussen 108 en 128).

Ook inwoners met een relatief korte woontijd in Houwerzijl (tot 6 jaar), voelen zich verbonden met Houwerzijl en hebben voldoende sociale contacten in het dorp. Inwoners die langer dan 6 jaar in Houwerzijl wonen, vinden de verstandhouding tussen oude en nieuwe bewoners minder vaak goed dan zij die er korter wonen.

3.8 Bedrijvigheid

De bedrijvigheid in Houwerzijl krijgt van de respondenten het cijfer 5.85. Dat is geen hoog cijfer, terwijl er wel waardering is voor de ondernemers in Houwerzijl. In Houwerzijl zijn 48 ondernemingen ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Dit levert kleinere en grotere bedrijvigheid in Houwerzijl op. Opvallende aanwezige is natuurlijk De Theefabriek, die Houwerzijl een goede naamsbekendheid bezorgt. In de vragenlijst zijn vragen gesteld over de effecten van de bedrijvigheid in Houwerzijl en de plannen voor nieuw ondernemerschap.

27 respondenten geven aan dat zij in Houwerzijl een onderneming hebben. Meer dan de helft van deze onderneming is net als De Theefabriek ook in het weekend geopend. Maar voor slechts vijf ondernemers levert de aanwezigheid van De Theefabriek meer klanten op. Er zijn 22 respondenten

(17%) met plannen voor ondernemerschap, zij willen ook iets voor zichzelf beginnen. Bijna 60% vindt dat inwoners moeten samenwerken voor nieuwe bedrijvigheid.

Het ondernemerschap in Houwerzijl wordt positief beoordeeld (tabel 18). De Theefabriek wordt door de respondenten een inspirerend voorbeeld van ondernemerschap genoemd. Bijna tweederde van de respondenten (67%) vinden niet, dat de zondagsrust te veel wordt verstoord door bedrijvigheid in het dorp. Ondanks de (kleine) ondernemingen in en rond Houwerzijl wordt Houwerzijl slechts door de helft van de respondenten als een ondernemend dorp gezien.

Opvallend is dat mensen die nog maar kort in Houwerzijl wonen, vinden dat Houwerzijl kansen voor toerisme onbenut laat.

Ondernemend Houwerzijl	Eens
Houwerzijl is een ondernemend dorp	56 (51%)
De Theefabriek is een inspirerend voorbeeld van ondernemerschap	93 (83%)
Houwerzijl laat kansen voor ondernemerschap onbenut	51 (47%)
De zondagsrust wordt teveel verstoord	37 (29%)
De bedrijvigheid is positief voor de naamsbekendheid van Houwerzijl	102 (88%)
De dorpsbewoners moeten samenwerken voor nieuwe bedrijvigheid	60 (58%)

Tabel 18. Waardering van effecten van ondernemerschap in Houwerzijl (n varieert tussen 104 en 126)

3.9 Evenementen

In en rond Houwerzijl vinden jaarlijks allerlei evenementen plaats. Sommige evenementen worden georganiseerd door dorpsbewoners zelf. In het onderzoek is geïnventariseerd of bewoners deelnemen aan de activiteiten en in welke mate ze deze evenementen ook belangrijk vinden (tabel 19). Opvallend is dat meer dan de helft van de respondenten alle evenementen belangrijk vindt, maar dat betekent niet dat men ook deelneemt aan deze evenementen. Het Sinterklaasfeest en de Rommelmarkt worden het meest bezocht.

Evenement	Deelgenomen	Hoe belangrijk?	Belangrijk
Sinterklaasfeest	51 (42%)	Sinterklaasfeest	83 (76%)
Nacht van Electra	29 (24%)	Nacht van Electra	74 (67%)
Rommelmarkt	59 (45%)	Rommelmarkt	98 (85%)
Tentoonstelling/optredens in Ruimtela	43 (35%)	Tentoonstelling /optredens	80 (71%)
Zomerconcert – Hoofdstraat 1	32 (26%)	Zomerconcert	79 (69%)
Atelierroute	24 (19%)	Atelierroute	73 (66%)
5 mei – viering	46 (38%)	5 mei – viering	86 (78%)
Oud en nieuw viering bij haven	49 (39%)	Oud en Nieuw viering	87 (78%)
Anders	-	Anders	-

Tabel 19. Deelname aan en belangrijkheid van evenementen in Houwerzijl (n varieert van 111 tot 125)

Als men de evenementen belangrijk vindt, betekent het ook dat men deze activiteiten voor het dorp wil behouden en zich ervoor wil inspannen.

3.10 Identiteit van Houwerzijl

De afsluitende vraag van de vragenlijst ging over de identiteit van Houwerzijl. De zin *“Houwerzijl is voor mij een dorp”* kon aangevuld worden met een voor de respondenten typerende karakterisering. Er werden 8 typeringingen aangeboden, maar respondenten konden ook hun eigen woord aangeven onder ‘Anders, namelijk’. In tabel 20 worden de overzichten gegeven van de karakterisering. Respondenten konden meerdere antwoorden geven.

In de totale groep respondenten wordt ‘Lekker op jezelf’-dorp het meest (59%) genoemd, gevolgd door ‘Mooi wonen’-dorp (44%) en ‘Creatief’-dorp (32%). Deze drie typeringingen worden ook door mannen en vrouwen het meest genoemd, zij het dat vrouwen vaker dan mannen Houwerzijl als een ‘Mooi wonen’-dorp en een ‘Creatief’-dorp typeren.

De woonduur heeft opvallende effecten op de typering van Houwerzijl. De woonduur is verdeeld in 3 categorieën: woonachtig in Houwerzijl (1) tot 6 jaar, (2) tussen 6 en 15 jaar en (3) langer dan 16 jaar. De drie toptyperingen van Houwerzijl komen bij alle categorieën woonduur voor. Bij de respondenten met de kortste woonduur staat het ‘Mooi wonen’-dorp op nummer 1 (80%). Bij de

respondenten die langer dan 6 en langer dan 15 jaar in Houwerzijl wonen, scoort het 'Lekker op jezelf'-dorp met 81% en 67% het meest.

Houwerzijl is een dorp	Totaal	Man	Vrouw	Woonduur tot 6jr	Woonduur 6-15jr	Woonduur >16jr
Ondernemend	16 (12%)	11 (18%)	5 (10%)	4 (16%)	5 (19%)	7 (12%)
Mooi wonen	57 (44%)	28 (46%)	29 (60%)	20 (80%)	13 (48%)	24 (42%)
Zorgzaam	7 (5%)	3 (5%)	4 (8%)	2 (8%)	1 (4%)	4 (7%)
Lekker op jezelf	77 (59%)	43 (70%)	34 (71%)	17 (68%)	22 (81%)	38 (67%)
Ouderwets	20 (15%)	13 (21%)	7 (15%)	4 (16%)	5 (19%)	11 (5%)
Sociaal	14 (11%)	9 (15%)	5 (10%)	7 (28%)	4 (15%)	3 (5%)
Creatief	42 (32%)	20 (33%)	22(46%)	12 (48%)	10 (37%)	20 (35%)
Actief	6 (5%)	4 (7%)	2 (4%)	3 (12%)	3 (11%)	0
Totaal	N=130	N=61	N=48	N=25	N=27	N=57

Tabel 20. Typering van de identiteit van Houwerzijl (n=130); voor sekse (n=109) en woonduur (n=109)

Ook leeftijdseffecten zijn te onderscheiden in de typering van Houwerzijl (tabel 21). De leeftijdsgroepen zijn onderverdeeld in jonge mensen (1) 12 – 19 jaar, (2) 20 – 29 jaar, (3) dertigers van 30 – 39 jaar, (4) mensen van middelbare leeftijd van 40 – 59 jaar en (5) senioren vanaf 60 jaar.

Houwerzijl is een dorp	12-19jr	20-29jr	30-39jr	40-59jr	60-79jr	Totaal
Ondernemend	0	2 (16%)	2 (20%)	8 (16%)	4 (16%)	16 (12%)
Mooi wonen	4 (31%)	5 (42%)	7 (70%)	30 (61%)	10 (40%)	57 (44%)
Zorgzaam	0	1 (8%)	1 (10%)	4 (8%)	1 (4%)	7 (5%)
Lekker op jezelf	6 (46%)	6 (50%)	6 (60%)	38 (78%)	21 (88%)	77 (59%)
Ouderwets	7 (54%)	3 (25%)	2 (20%)	6 (12%)	2 (8%)	20 (15%)
Sociaal	0	2 (16%)	3 (30%)	4 (8%)	4 (16%)	14 (11%)
Creatief	0	2 (16%)	3 (30%)	25 (51%)	12 (50%)	42 (32%)
Actief	0	0	0	3 (6%)	3 (12%)	6 (5%)
Totaal	N=13	N=12	N=10	N=49	N=24	N=130

Tabel 21. Typering van de identiteit van Houwerzijl voor totale groep en voor woonduur(n= 108)

Opvallend is de typering ‘Ouderwets’ (54%) door de jongste leeftijdsgroep. Naar mate de leeftijd toeneemt, noemt men Houwerzijl vaker een ‘Lekker op jezelf’-dorp. Voorzichtigheid is wel geboden met deze uitspraken, omdat de aantallen in de jongste leeftijdsgroepen klein zijn.

Respondenten konden meerdere typeringingen voor Houwerzijl geven. Vinden respondenten Houwerzijl tegelijkertijd een ‘Lekker op jezelf’-dorp en een ‘Mooi wonen’-dorp? Uit tabel 22 blijkt dat iets meer dan een kwart (28%) van de respondenten Houwerzijl tegelijkertijd ‘Lekker op jezelf’ als ‘Mooi wonen’ vindt. Dat maakt de begrippen onderscheidend ten opzichte van elkaar.

		Lekker op jezelf		Totaal
		Ja	Nee	
Mooi wonen	Ja	36 (28%)	21 (40%) (16%)	57
	Nee	41 (32%)	32 (60%) (25%)	73
	Totaal	77 (100%)	53 (100%)	130 (100%)

Tabel 22. Antwoorden van respondenten Lekker op jezelf x Mooi wonen (n = 130)

Het is niet duidelijk of de respondenten de typering ‘Lekker op jezelf’ als positieve waardering voor hun eigen beleving hebben gegeven of als ironische ‘constatering’ voor hoe anderen hun wonen en leven in Houwerzijl invullen. In mondelinge interviews zijn hierover wel hints gegeven, dat het ironisch is opgevat.

3.11 Ideeën

Respondenten hebben veel ideeën over verbeteringen in Houwerzijl. 42% heeft één of meer ideeën en suggesties ingevuld. In bijlage 7 staan de antwoorden op respondentniveau weergegeven. De antwoorden zijn ingedeeld in 10 categorieën (tabel 23). De aantallen zijn een indicatie.

Uit de 57 reacties blijkt een grote betrokkenheid bij Houwerzijl. Respondenten klagen nauwelijks over zaken en verwijzen weinig naar vroeger ‘toen alles nog beter was’. Respondenten hebben individueel positieve ideeën over hoe zij samen Houwerzijl mooier, socialer, veiliger en duurzamer kunnen maken.

Categorie voor idee en suggestie	Aantal
1. Verkeer en (verkeers)veiligheid (rijsnelheid, parkeren, landbouwverkeer, buurtagent)	20 x
2. Openbare ruimte, groen en wegen (onderhoud, straatverlichting, trottoirs)	17 x
3. Kinderen en jongeren (speeltuin, soos, peuteropvang)	11 x
4. Onderlinge dienstverlening (dienstenruil, samen inkopen, verkoop lokale producten)	9 x
5. Evenementen (rommelmarkt, zondagsrust, dorpsfeesten, haven, culturele evenement)	8 x
6. Toerisme en recreatie (kleinschalig, ondernemers in Houwerzijl)	7 x
7. Actuele zaken (kerkepad, groepsaccommodatie)	6 x
8. Communicatie (met gemeente, website, dorpskrant,	5 x
9. Houwerzijl (authenticiteit, stilte, tweede bewoning, voortuinen)	5 x
10. Ontmoetingsmogelijkheden (koffie drinken, bijpraten, als particulier initiatief)	5 x

Tabel 23. Categorieën voor ideeën en suggesties (n = 57)

4. Conclusie en discussie

4.1 Conclusie

De onderzoeksvraag voor het inwonersonderzoek in Houwerzijl luidt:

Welke waardering geven inwoners van Houwerzijl aan hun leefomgeving?

Hierbij gaat het om waardering voor vijf aspecten van de leefomgeving:

1. het wonen;
2. zelfredzaamheid;
3. sociale relaties;
4. werk;
5. veiligheid.

De respons op de vragenlijst *Leefbaarheid Houwerzijl 2010* was met 58% goed evenals de respons op de kindervragenlijst (50%). De respondentengroep is representatief voor de bevolking van Houwerzijl; de verdelingen naar geslacht, leeftijd en huishoudengrootte van de respondentengroep komen nagenoeg overeen met de populatie van Houwerzijl. De resultaten zijn hiermee geldig voor alle inwoners van Houwerzijl.

Met de indicatoren voor *Kwaliteit van leven (of Leefomgeving)* ordenen we de onderzoeksresultaten, zoals die uit de vragenlijsten voortkomen:

1. het wonen (de woning, de woonomgeving, overlast);
2. de zelfredzaamheid (zelfzorg voor de dagelijkse levensbehoeften, voorzieningen);
3. de sociale relaties (de sociale netwerken in de omgeving, saamhorigheid);
4. werk (economie, nevenactiviteiten, recreatie, ondernemerschap);
5. veiligheid (fysieke en sociale veiligheid, verkeer, mobiliteit).

Aan de hand van de onderzoeksresultaten kunnen we de indicatoren voorzien van een kwalificatie (tabel 24):

Houwerzijl als Leefomgeving	Kwaliteit	Gegeven cijfers
1. Wonen	++	7.7
2. Zelfredzaamheid	++	-
3. Sociale relaties	+	6.0
4. Werk	+	5.9
5. Veiligheid	+	6.4
Houwerzijl als Leefomgeving	+	6.8

Tabel 24 Houwerzijl: kwaliteit van de indicatoren voor Leefomgeving

Over het **wonen** in Houwerzijl en hun eigen woning zijn de inwoners van Houwerzijl erg tevreden. Mensen zijn voor de rust en de ruimte in Houwerzijl komen wonen. De lage prijs voor de (recent) aangekochte woning was naast rust en ruimte een belangrijke reden om in Houwerzijl neer te strijken. De woning is veelal goed geïsoleerd of wordt binnenkort geïsoleerd. Met een slaapkamer en een badkamer op de begane grond zijn de woningen levensloopbestendig. Met name jongere mensen willen ooit of op korte termijn verhuizen uit Houwerzijl. De belangrijkste reden hierbij is ‘de bereikbaarheid van de voorzieningen’. Hierdoor zal Houwerzijl verder ontgroenen.

In Houwerzijl voert 25% een eenpersoonshuishouden, dan is het essentieel zelfredzaam te zijn. Geconcludeerd mag worden dat de inwoners in grote mate **zelfredzaam** zijn, dat geldt ook voor oudere inwoners. De verstandhouding tussen burens is goed; de bereidheid van inwoners om elkaar burenhulp te geven is groot. Voor de primaire voorzieningen (dagelijkse boodschappen en huisarts) gaan de inwoners vooral naar Leens, Ulrum of Zoutkamp. De meeste inwoners gebruiken hierbij de auto. Inwoners nemen ook voor elkaar boodschappen mee, waardoor de zelfredzaamheid in de woning in stand blijft. Inwoners vinden het niet erg dat er geen winkelvoorzieningen in Houwerzijl zijn.

Inwoners geven aan een goed **sociaal netwerk** in en buiten het dorp te hebben. Maar Houwerzijl krijgt niet de typering mee een ‘Sociaal dorp’ te zijn. Veel inwoners zijn actief in een kerk of vereniging (buiten Houwerzijl). Inwoners vinden allemaal dat saamhorigheid belangrijk is. De

deelname aan de dorpsfeesten is niet groot, ondanks dat vindt men de evenementen wel belangrijk voor het dorp. Door evenementen blijft de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten intact. Ook levert de organisatie van evenementen sociale contacten op. Een kwart van de inwoners van Houwerzijl wil alleen wonen in Houwerzijl, ze hebben geen behoefte aan sociale contacten.

De inwoners van Houwerzijl zijn goed opgeleid, iets meer dan de helft heeft betaald **werk**. Het aandeel gepensioneerde inwoners zal in de komende jaren toenemen, in 2010 was dit 20% van de inwoners. De ondernemingszin in Houwerzijl is opvallend: het hoge aantal ingeschrevenen bij de Kamer van Koophandel, de zichtbare bedrijven, het aantal mensen met het voornemen om 'iets voor zichzelf te beginnen'. De Theefabriek wordt als inspirerend voorbeeld ervaren.

Het gevoel van **veiligheid** in Houwerzijl is groot. Inwoners hebben wel wensen voor de verkeersveiligheid: beter onderhoud van de wegen, lagere rijsnelheid en minder zwaar verkeer door de dorpskom. De wandel- en fietspaden worden goed gebruikt, met name ouderen zouden graag een uitbreiding zien van deze paden. De schoolroutes worden als onveilig beschouwd. De speelgelegenheid voor kinderen in de bosjes en op het speelveldje worden niet-veilig ervaren. Inwoners hebben geen geluidsoverlast.

In het **algemeen** zijn inwoners van Houwerzijl tevreden over hun leefomgeving. De inwoners typeren hun dorp als een 'Lekker op jezelf'-dorp en een 'Mooi wonen'-dorp. Mensen wonen in Houwerzijl om de rust en de ruimte, die willen ze ook graag behouden. Lokale ondernemingen met eventuele uitbreidingsplannen worden snel gezien als een bedreiging voor de kleinschaligheid en authenticiteit van Houwerzijl.

Bovenstaande conclusies uit het inwonersonderzoek zijn waardevol voor het opstellen van een dorpsvisie voor Houwerzijl en worden gebruikt in de advisering voor de dorpsvisie *Houwerzijl 2025*.

4.2 Discussie

De wijze waarop dit onderzoek is uitgevoerd is betrouwbaar geweest voor de gegevensverwerking. Voor een volgend inwonersonderzoek moeten in de leefbaarheidvragenlijst wel een aantal vragen worden toegevoegd over het gebruik van internet en de eventuele eigen dorpswebsite. De open

vraag “Zonder welke voorziening vindt u het dorp niet meer leefbaar?” zal op verzoek van de Gemeente De Marne worden toegevoegd. Hierbij moet het begrip ‘voorziening’ ruim worden opgevat als een “maatregel of faciliteit waarmee je ergens zorg voor draagt en die het bestaan van mensen of verblijf van mensen vergemakkelijkt” (Bijzitter, 2010). Een faciliteit kan variëren van straatbankjes, pinautomaat tot dorpscafé.

De respondentengroep is representatief voor de bevolking van Houwerzijl. Het is niet duidelijk welk aandeel van de respondenten uit het buitengebied (zijnde boeren) kwam. Inwoners in de buitengebieden verhouden zich wellicht anders tot de bevolking in het dorp. Dit onderscheid kon in dit onderzoek niet worden gemaakt. Op basis van de vragenlijst moet dit onderscheid wel gemaakt kunnen worden.

De Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl heeft de onderzoeksresultaten op 10 december 2010 met ruim 40 inwoners van Houwerzijl besproken. Dit heeft niet geleid tot aanvullingen of nuanceringen op de onderzoeksgegevens. Op genoemde avond zijn opnieuw door inwoners suggesties gegeven voor Houwerzijl. De Vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl staat nu voor de uitdaging om een dorpsvisie te maken. In het rapport *Samen mooi wonen in Houwerzijl. Advies voor Houwerzijl 2025* geven de onderzoekers de vereniging Dorpsbelangen Houwerzijl adviezen mee.

Bronnen

BMC (2007). *Kleine kernen in beweging*. In opdracht van de Landelijke Vereniging Kleine Kernen en Rabobank Nederland.

BMC (2008). *Dat is waar je het voor doet!* In opdracht van de Landelijke Vereniging Kleine Kernen en Rabobank Nederland.

Engbersen R. ,M. Uytterlinde, S. van Arum en S. van der Kooy (redactie) (2006). *Dorpsbewoners maken het dorp. Toolkit bewonersparticipatie platteland*. NIZW/LCO/Partoer/Prisma Brabant/Scoop. *Leve(n)de Dorpen hebben plannen op de planken*. Uit: www.groningerdorpen.nl. Geraadpleegd op 10 januari 2011.

Bijzitter, M. (2010). *Voorzien van voorzieningen. ... een onderzoek naar 'nieuwe' voorzieningen en hun initiatiefnemers op het Noord-Nederlandse platteland*. Masterthesis, Culturele Geografie, Ruimtelijke Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen.

Eikeren, van P., R. Galjaard, M. Harkink, E. Last, P. Louter (2010). *Groeidocument Krimp. Demografische ontwikkelingen in Groningen en de gevolgen*. Bureau PAU / Bureau Louter / Provincie Groningen.

Eppink, R. (2011). *Houwerzijl, een zorgzaam dorp*. Atelier Mens en Omgeving, Hanzehogeschool Groningen.

Hiemstra, R. K. (2011). *Houwerzijl, een dorp met kleur*. Atelier Mens en Omgeving, Hanzehogeschool Groningen.

Kingma, C. (2011). *Houwerzijl, een ondernemend dorp?* Atelier Mens en Omgeving, Hanzehogeschool Groningen.

Kingma, T. (2011). *Houwerzijl, een zelfredzaam dorp*. Atelier Mens en Omgeving, Hanzehogeschool Groningen.

Renkema, A., Scholtens J. en Zijlstra, Y. (1997) *Houwerzijl, een dorp in De Marne*. Bedum, Profiel Uitgeverij.

Rozema, J. (2010). *Het leeft in Westernieland*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte, Hanzehogeschool Groningen.

Rozema, J. (2010). *Het kan in Westernieland*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte, Hanzehogeschool Groningen.

Rozema, J., O. Buiten, J.A. van den Berg (2011). *Samen mooi wonen in Houwerzijl. Adviezen voor Houwerzijl 2025*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte, Hanzehogeschool Groningen.

Thissen, F., H. Rozema, J. Schonewille (2002). *Dorpen op waarde geschat*. Rooilijn, 35: 171-177.

Thissen, J.F.J.M. (2009). *Krimp en sociale cohesie in dorpen: betekenis voor leefbaarheid en vitaliteit?* Presentatie op conferentie Krimp. Warffum, 30 oktober 2009. Zie ook <http://www.bedreigdbestaan.nl/activiteiten/het-symposium/> , geraadpleegd op 14 juni 2010.

Thorborg, H.W.M., K. Leidelmeijer, A.G.M. Dassen (2006). *Leefomgevingskwaliteit en leefbaarheid: naar beleidsevaluatie en onderzoek*. RIGO. Rapport 500132001/2006.

Hanzehogeschool Groningen
University of Applied Sciences

Kenniscentrum
Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte